

brugerne havde været bedre tjent med endnu et optryk af Henrichsens oversættelse, eller med den nyere svenske oversættelse, der kom i 1984, eller med den endnu nyere norske fra 1993. Det er alt i alt en god og læselig oversættelse med et videnskabeligt ajourført noteapparat, som fortjener at indtage pladsen som afløser af Henrichsens oversættelse. Men selvfølgelig kan ingen oversættelse fritage for brug af den latinske originaltekst. Må vi bede om også snart at få en ny oversættelse af *Vita Anskarii*? Og gerne også Ermoldus Nigellus!

Niels Lund

Peter Carelli: *En kapitalistisk anda. Kulturella förändringar i 1100-tallets Danmark*. Lund Studies in Medieval Archaeology, 26. (Almqvist & Wiksell International, Stockholm, 2001). 464 s., 380 SEK.

Dette er et stort anlagt forsøg på at karakterisere et århundrede præget af et systemskifte, nemlig 1100-tallet. Meningen er ud fra en tværvideenskabelig tilgang at skabe »totalhistorie«. Det ambitiøse projekt resulterer i en bog, en doktorafhandling fra *medeltidsarkeologi* i Lund, boblende fuld af gode ideer og fine analyser. Et springende punkt er imidlertid, om forfatteren har held til at skabe sit helhedsbillede?

Afhandlingen er disponeret i seks kapitler. Indledningsvist fremlægges dens teoretiske fundament. Det er i tidens trend ikke nogen enkelt teori, der ligger til grund, men »vetenskaplig eklekticism«, hvad der formentlig er med til at forklare, at afhandlingen kan mangle struktur. Vi starter ved jorden i en søgen efter det nye ved det angiveligt undervurderede 1100-tal. I et kapitel gennemgås landbebyggelse og agrar produktion, og det kan blandt andet i opposition til tidligere forskning fastslås, at 1100-tallet ser ud til at være tidspunktet

for den stationære landsbys fastlæggelse, samt at gårdene i dette århundrede markeres ved omgravede grøfter. Herefter behandles byen. Det er forfatterens synspunkt, at en egentlig urban identitet først skabes netop i 1100-tallet, og der argumenteres godt for sagen ud fra bytopografi og fundmaterialet, hvor navnlig Lund har leveret meget materiale i de senere år. Man læser eksempelvis med stor interesse redegørelsen for Lunds vækst fra at rumme 65-80 byggrunde i 1000-tallet til 600-700 grunde ved 1100-tallets midte. Interessant er også de rumligt orienterede numismatiske analyser, der er metodisk nybrydende i en dansk kontekst. Noget svagere står et afsnit om konge og kirke, mens det følgende kapitel om »skriften« må være af eminent interesse for alle middelalderforskere. Her gennemgås forskningen i skriftlighed, *literacy*, der vist for første gang inddrages i arkæologien, og der leveres en nøje gennemgang af alle tidligmiddelalderlige indskrifter – på bygninger, i kalkmalerier, døbefonte, gyldne altre, kirkeklokker, gravsten, segl, mønter etc. Dette værdifulde kilde materiale giver mulighed for en fin drøftelse af den latinske skrift og runeskriftens stærkt stigende anvendelse i samfundet. Afsluttende konkluderer afhandlingen under de ledeord, som har været gennemgående, at »det lange 1100-tal«, dvs. 1075-1250, er karakteriseret af individualisering, privatisering og kommercialisering. Dette har Carelli klart – og i overensstemmelse med nyeste udenlandske forskning – vist. At han så yderligere sætter trumf på og karakteriserer tiden som mærket af en fremadvoksende »kapitalisme«, forekommer unødigt. Forfatteren griber her tilbage til et begreb, der knapt kan diskuteres uden at nævne »feudalisme«, hvad der på den anden side ville have gjort det nødvendigt at positionere sig i forhold til debatter, den forrige generation førte.

Man kunne spørge sig, om det ikke ville have været frugtbart at inddrage Robert Bartletts brug af europæiseringsbegrebet. Mærkeligt nok forekommer denne forfatters *The Making of Europe* ikke på Carellis litteraturliste.

Metodisk kan man i øvrigt næppe bevise, at et århundrede er skelsættende frem for andre, hvis man i mindre grad beskæftiger sig med de foregående og efterfølgende tider. Og det er tilfældet i bogen. Det er således et åbent spørgsmål, som burde have været grundigere vendt, om den agrare vækst virkelig var så markant i 1100-tallet i forhold til den

forudgående periode? Det er der meget, der tyder på, at den ikke var. Inden for den undersøgte periode kan den manglende brug af overordnet teoridannelse også føre til på den ene side blind materialefremlæggelse og på den anden side flyvske, ufunderede tolkninger. Totalhistorien er i sigte, men ikke nået. På den anden side er forsøget meget værd. Vi får en vældig materialesamling og lange rækker af fine analyser. Der er svagheder i helheden, men styrken er ambitionen om at skabe et helhedsbillede.

Bjørn Poulsen

NYERE TID

Leon Jespersen (ed.): *A Revolution from Above? The Power State of 16th and 17th Century Scandinavia*. (Odense University Press, 2000). 383 s., 300 kr.

Den foreliggende bog er den endelige rapport fra det nordiske magtstatsprojekt i 1980'erne. Ifølge bogens forord var dens bidrag i det væsentlige færdige i 1991, men af »forskellige årsager« er udgivelsen forsinket. Til disse årsager hører utvivlsomt, at det svenske bidrag ikke var klar og aldrig er blevet det. Bogen indeholder derfor, ud over indledning og fælles konklusion, tre større bidrag af henholdsvis Leon Jespersen, Øystein Rian og Nils Erik Villstrand.

De tre bidrag er meget forskellige, eller rettere sagt er Leon Jespersens bidrag meget forskelligt fra de to andre. Det er en stort anlagt sammenligning af den danske og den svenske magtstats forfatningsmæssige og administrative situation ud fra den eksisterende forskning. Opgaven er omfattende, da der på

alle disse felter i princippet er tale om en både synkron og diakron sammenligning. Den er også så omfattende, at Leon Jespersen ikke formår fuldt ud at løfte den. Det skyldes utvivlsomt i mange tilfælde, at der ikke var forskning på alle felter for begge landes og hele periodens vedkommende, men det er nu en gene alligevel.

Leon Jespersen lægger ud med en teoretisk indledning, hvor han definerer magtstatsbegrebet og redegør for dets historiografi og placering i forhold til andre begreber som skattestat, militærstat mv. Kapitlet er generelt velfungerende, både som afsæt for den videre læsning og som oversigt over centrale internationale værker. Jeg må dog indrømme, at jeg er ude af stand til at forstå den model vedrørende magtstaten og den økonomiske redistribution, som Leon Jespersen opstiller s. 41.

Leon Jespersen er tydeligvis på hjemmebane i sine afsnit om forfatning og administrativt apparat. Han skelner indledningsvis mellem Danmark som et